

PARÁDI József
Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867–1945

A vizsgált időszak rendvédelme képzési és képesítési rendszere a korszak rendvédelmi fejlődésétől, a magyar állam, az ország fejlődésétől elválaszthatatlan. Nemzeti történelmünk ezen szakasza a polgári fejlődés markáns periódusa. A magyar rendvédelemben is ekkor alakult ki és stabilizálódott a nemzeti alapokon nyugvó polgári típusú rendvédelmi rendszer.¹

Ismereteink szerint eleink nem fogalmazták meg a magyar rendvédelem polgári korszaka képzési és képesítési koncepcióját. Tudomásunk szerint a magyar rendvédelem ekkor nem rendelkezett kimunkált és írásban rögzített képzési és képesítési stratégiával. Ennek ellenére azonban mégis élesen rajzolódnak ki azok a fejlesztési tendenciák, amelyek meghatározták a korabeli rendvédelmi képzés lényegi vonásait és – a Tanácsköztársaság rövid időszakától eltekintve – a vizsgált időszak egészében érvényesültek.²

Megítélésem szerint az 1867–1945-ig terjedő időszakban a magyar rendvédelem képzési-képesítési rendszerének két olyan lényegi vonása volt, amely a rendvédelmi képzési rendszert döntően meghatározta és egyben lényegesen eltért a későbbi időszakok gyakorlatától.³

Az egyik ilyen lényegi vonás az volt, hogy nem törekedtek a rendvédelmi képzésnek az állami iskolai rendszerbe integrálására. A dualizmus és a két világháború közötti időszak rendvédelmi testületeinek oktatását az jellemezte, hogy a különböző szintű beosztási csoportokhoz a megfelelő szintű és orientáltságú állami iskolai végzettséget írták elő, amelyre alapozva valósították meg a rendvédelmi szakképzést valamilyen hosszabb-rövidebb idejű tanfolyam jellegű képzéssel.⁴

Amilyen ütemben fejlődött a polgári magyar állam, olyan mértékben fejlődött és differenciálódott az állam alkalmazásában – ezt követően pedig az önkormányzatok alkalmazásában – lévők képesítési követelményrendszere, melyhez igazodott a képzési struktúra.⁵

E fejlődési folyamatban döntő láncszemet alkotott az **1883/I. tc.**, amely az államigazgatási alkalmazottak képesítésének szabályozásával megteremtette a képesítési követelmények és a képzési rendszer alapjait. A közigazgatási alkalmazottak képesítésével kapcsolatos előírások gyökerei Mária Terézia uralkodásának idejére nyúlnak vissza ugyan, komplex jellegénél fogva azonban az **1883/I. tc.** szabályozta e kérdést átfogó módon. Lényegében a vizsgált időszakban mindvégig érvényben maradt, bár több esetben kiegészítették.⁶

Fokozatosan formálódott ki a két világháború közötti időszakra a köztisztviselők és közalkalmazottak képesítési előírásai, képzési rendszerük. E folyamat részét képezte a rendvédelmi testületek személyi állománya képesítési követelményrendszerének és képzési struktúrájának kialakulása.⁷

A rendvédelmi képzés tekintetében e folyamat irányát két fontos elv szabta meg. Az egyik az volt, hogy a rendvédelmi szervek személyi állományának képzési rendszere nem térhetett el a köztisztviselőkre és közalkalmazottakra vonatkozó képzési struktúrától. A másik elv az volt, hogy széleskörű és magas színvonalú, a tudomány legújabb eredményeit hasznosító ismereteit a gyakorlatban alkotó módon alkalmazni képes, jól képzett szakemberek képzése váljék megvalósíthatóvá.⁸

A közszolgálatában állók képesítésének és képzésének szabályait végleges formában az **1929/XXX. tc.**⁹ és az **1933/XVI. tc.**¹⁰ szabályozta, melynek végrehajtási teendőit két miniszterelnöki rendelet (**2300/1934. ME.**, **2310/1934. ME.**) határozta meg.

A jelzett törvények és rendeletek nyomán egységes rendszer alakult ki a közszolgálatban állók körében. Ennek lényege az volt, hogy a felsőfokú végzettséget igénylő beosztások esetében az állás betöltése tekintetében az kerülhetett kinevezésre, aki a munkaköri teendőket megalapozó felsőfokú tanintézet diplomájával továbbá a gyakorlati közigazgatási vizsga általános és szakvizsgájával is rendelkezett.¹¹

A köztisztviselői, közalkalmazotti hierarchia legalsó grádicsának betöltésére elégséges volt az érettségi bizonyítvány és a leendő szakterület ismereteit feldolgozó szaktanfolyam eredményes elvégzése.¹²

Az egységes képzési-képesítési rendszer következménye volt az egységes fizetési rendszer létrejötte is. Az állami fizetési osztályok mindenkire vonatkoztak, aki e rendszerbe bekerült. Az alapfizetést illetően nem volt számottevő a honvédtiszt, köztisztviselő és rendőrtiszt, stb. között. A különböző pótlékokból és juttatásokból adódóan azonban a különböző szakterületeken ténykedők jövedelme között komoly eltérés jöhetett létre.¹³

A rendvédelmi testületek altiszti és legénységi állománya (a mai fogalmaink szerinti tiszthelyettesi kar megfelelője nem tartozott az állami fizetési kategóriákba. Részükre – testületenként eltérő – fizetési struktúrát és képesítési-képzési rendszert alakítottak ki. A legénységi-altiszti rendszerek mindegyike az állami képzési és képesítési és fizetési rendszert követte, annak valamilyen másolatát alkotva. A különbséget csupán az képezte, hogy minden alacsonyabb szinten ismétlődött meg. E kategóriában állami iskolai végzettségként az elemi iskolát, a magasabb beosztásokhoz pedig a négy polgárit, vagy a gimnázium, illetve azzal egyenértékű középiskolák (pld. katonai reál iskola) alsó évfolyamainak elvégzését írták elő. Erre épültek a szakképzést biztosító hosszabb-rövidebb tanfolyamok.¹⁴

A szakképzési rendszer tehát akarva vagy akaratlanul leképezte az állami iskolai rendszer hibáit és előnyeit egyaránt. Nem volt ugyan kizárt a legénységi-altiszti állománycsoportból a magasabb kvalifikációt követelő állománycsoportba jutás, a gyakorlatban azonban nem ez volt az általános, bár a vizsgált korszak végéhez közeledve a felsőbb csoportba lépők száma határozottan növekvő tendenciát mutat.¹⁵

A rendszer kétségtelen előnye volt, hogy az adott szintű beosztási csoporthoz (legénységi-altiszti kar és tisztviselő vagy tiszt kar) a szakképzettség fiatalon megszerzhető volt. Nem vált szükségessé újabb állami iskolai végzettség megszerzése a szolgálati karrierhez. Ez persze nem jelentette azt, hogy a beosztási csoporton belül elsőbbségjutáshoz nem lett volna szükség továbbképző tanfolyamok sikeres elvégzésére.¹⁶

A rendvédelmi testületek tisztviselői-tiszti beosztásainak döntő többségéhez állami iskolai végzettségként a jogász_képzettség volt előírva. Tekintélyes számú beosztáshoz kapcsolódott a Ludovica Akadémiai végzettség is elsősorban a csendőrségnél, testőrségnél, koronaőrségnél és a képviselőházi őrségnél. A különböző szakbeosztások betöltéséhez pedig – amelyek szinte valamennyi rendvédelmi testületnél megtalálhatók voltak – mérnöki, orvosi, levéltárosi állatorvosi, közgazdász, diplomák jelentették a kinevezés előfeltételeit.¹⁷

Ily módon – elsősorban a rendvédelmi testületek tisztviselői-tiszti kara esetében – rendkívül széles általános és szakmai műveltséggel rendelkező személyi állomány jöhetett létre, általában a tudományegyetemek valamelyik karának diplomájával rendelkezve. Ezt pedig követte a szakterület minden csínját-bínját felölelő szaktanfolyam sikeres elvégzése, amelyhez bizonyos gyakorlati teendők is járultak. A konkrét beosztásokba kinevezettek tehát elméletileg és gyakorlatilag is kellően felvértezett, széles látókörű a szakterületüket jól ismerő személyek lehetnek.¹⁸

Ez az állapot természetesen nem alakulhatott ki rövid idő alatt és számos más tényezőtől is függött, mint például a személyi állomány erkölcsi és anyagi megbecsültsége. A két világháború közötti időszakra azonban a rendszer már döntően kiforrt és jól működött. A harmincas évekre a „gyakorlati közigazgatási vizsgarendszer” formájában nyertek viszonylag egységes formát a tisztviselői-tiszti kar tanfolyamai.

A gyakorlati közigazgatási vizsga általános és szakvizsgából állt. Az általános vizsga minden jogvégzett számára egységes volt. Ezt követően négyféle szakvizsgát lehetett tenni: a „belügyi”, „pénzügyi”, „közoktatásügyi” és „közgazdasági-közlekedésügyi” szakvizsgát a leendő beosztás jellegétől függően.¹⁹

A nem jogász végzettségűek számára pedig az illetékes szaktárca állította össze a vizsga általános és szakvizsga anyagát. E vizsgát tiszti vizsgának nevezték.²⁰

Az általános és a szakvizsga között hosszabb-rövidebb időnek kellett eltelnie, ami azonban a három évet nem haladhatta meg. Ezen idő – maximum 3 év – jelentette a gyakornoki időt.

A rendvédelmi testületek leendő tisztviselői és tisztjei ezen idő alatt nem csupán a leendő beosztásuk és annak környezetében lévő munkakörök teendőivel ismerkedhettek meg. Lehetőséget kaptak arra is – a leendő testületük jellegétől függően –, hogy bíróságokon, ügyészségnél laboratóriumokban, egyetemi tanszékeken és kutatóintézeteknél is eltölthessenek bizonyos időt.²¹

E rendszer nem csupán a polgári felsőoktatási intézményekben végzettségre terjedt ki. A magyar rendvédelem egyes testületeinél a leendő tisztek döntő többségének (pld. a csendőrségnek) képesítettségi előfeltétele a Ludovica Akadémia elvégzése volt. A csendőrtisztek esetében ezt egy 10 hónap körüli tanfolyam és több hónapos gyakorló csapatbizottság követte. A 10 hónapos tanfolyam arra volt hivatott, hogy közrendvédelmi ismeretekre tegyenek szert. A gyakorló csapatbizottság alatt az első önálló tiszti beosztás alá rendelt személyi állomány teendőivel ismerkedtek. Ezt követően kerülhettek a legalacsonyabb tiszti parancsnokságra beosztott tisztként. Majd néhány éven

belül nyerték el az első felelős parancsnoki kinevezésüket a legalacsonyabb tiszti parancsnokságok valamelyikére.²²

Elmondható tehát, hogy a rendvédelmi testületek teljes személyi állományát, a tiszti kart pedig különösen jól felkészült szakemberek alkották.

Méltán levonható tehát az a következtetés, hogy a kiegyezéstől a második világháborúig terjedő időszakban a *magyar rendvédelem képesítési és képzési rendszerének vezérfonalát a minőségre való törekvés képezte*. A minőség elve, annak a mennyiség elé helyezése jelentette – az állami iskolai végzettségre tanfolyam formájában történő szakképzés megvalósítása, mint első elem mellett – azt a második elemet, amely a korszak rendvédelmi képzésének sajátja volt.²³

E csaknem egy évszázadot felölelő időszak alatt a magyar rendvédelmi képzésben olyan sajátos helyzet jött létre, hogy:

- **Az időszakot megelőző és közvetlenül követő évtizedekhez viszonyítva is a képesítés és képzési követelményrendszer jóval fejlettebb és eredményesebb volt.**

- A magas, európai szintű eredményeket úgy érték el, hogy nem hoztak létre rendvédelmi tartalmú képzést megvalósító felsőoktatási intézményeket, hanem a legcsekélyebb költségfordítással szaktanfolyami rendszereket vezettek be, amely azonban a magas színvonalú állami iskolai képzési rendszeren nyugodott.

- **Nem militarizálták a magyar rendvédelmet.** Egyrészt azért, mert a teljes tisztviselői-tiszti kart nem vetették alá több éves, militáns szellemű nevelést megvalósító katonai rendszerű iskolai képzésnek. Katonai képzettségre csak azon beosztásokban tartottak igényt, ahol az a munkaköri teendőkből adódóan szükségesnek látszott. E nevelést-képzést azonban a katonai tanintézetek valósították meg. Másrészt azért, mert a rendvédelem személyi feltételei váltak rugalmassá az által, hogy a **személyi állomány polgári végzettséggel is rendelkezett, illetve viszonylag rövid idő alatt megoldható volt szaktanfolyam elvégzésével kellő számú utánpótlás biztosítása. Nem jöhetett létre olyan réteg, amely arra lett volna kárhóztatva, hogy egzisztenciális boldogulásának egyetlen lehetőségét rendvédelmi területen realizálhatta.**²⁴

Összességében elmondható, hogy e rendszer kétség kívül hatékonyan működött. Biztosította a rendvédelmi testületek személyi állományának magas szakmai színvonalát.

Abban az esetben azonban, ha kissé mélyebbre hatolunk a rendvédelmi szakképzés és képesítés szféráiban – amit kutatótársaim az egyes testületek oktatási rendszerének feltárása során bizonyára meg fognak tenni – előtérbe kerülnek olyan fejlődési tendenciák, amelyek megítélésem szerint abba az irányba mutatnak, hogy a visszarendeződő polgári rendszer igényeinek megfelelően előbb vagy utóbb a magyar rendvédelem és annak képesítési rendszere is azon elvek mentén fog újjá alakulni, amelyek 1867 és 1945 között már kikristályosodtak, illetve amelyek töretlenül funkcionálnak Európa nyugati felében. A szovjet modellhez való igazodás vargabetűjét követően – a magyar közigazgatás részeként – a hazai rendvédelem és rendvédelmi képzés, illetve képesítési rendszer megújulásának az útja a polgári fejlődés időszaka történelmi tapasztalatainak a hasznosítása. Nagy valószínűséggel megállapítható, hogy ez az út is rögzös, hiszen a politikai vezetéskörében mindig akadnak olyanok, akik elképzeléseiket többre tartják, mint a történelmi tapasztalatokat. Olyanok is szép számmal akadnak, akik a külföldi mintákat igyekeznek megvalósítani a magyar hagyományok és tapasztalatok mellőzésével. Ezen álláspontok cselekedetei azonban nem lehetnek tartósak, mivel az objektív magyar állapotokkal nincsenek összhangban. Sok nehézség árán ugyan, de a magyarországi körülmények között keletkezett tapasztalatok hasznosítása be fog következni. E folyamat már elindult, megvalósítása megállíthatatlan.

Jegyzetek:

¹ PARÁDI József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

² Idem: *A magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX. évf. (1999) 10. sz. 98-147. p. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciához tartozó „*A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

³ CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, 1976, Akadémia Kiadó.

⁴ MAGYARY Zoltán: *A közigazgatási tisztviselők gyakorlati szakképzésének problémája*.

⁵ In. MÁRTONFFY Károly (szerk.): *Fejezetek a közjog és a közigazgatási jog köréből*. Budapest, 1932, sn.

⁶ 1883/I.tc. a köztisztviselők minősítéséről

⁷ PANKA Károly: *A köztisztviselők minősítésének fejlődése. Közigazgatási Szemle*, I.évf. (1914) 1.sz. 254-260.p.

⁸ MÁRTONFFY Károly: *A közszolgálat utánpótlása*. Budapest, 1937².

⁹ 1929/XVI.tc. a közigazgatás rendezéséről.

¹⁰ 1933/XVI.tc. a közigazgatás rendezéséről szóló 1929/XVI.tc. módosításáról és kiegészítéséről.

- ¹¹ EGYED István: *Közszolgálati tisztviselők képzése és képesítése*. Budapest, 1936.
- ¹² CSIZMADIA Andor: Közigazgatási képzés és képesítés Magyarországon 1918 előtt. *Állam és igazgatás*, (1971) 708-720. p.
- ¹³ Idem: A közigazgatási képzés és képesítés Magyarországon 1920-1971. *Állam és igazgatás*, (1971) 708-720. p.
- ¹⁴ Idem: Reformtörekvések a magyar közigazgatásban 1944 előtt. *Állam és igazgatás*, (1972) 514-523. p.
- ¹⁵ Idem: Közigazgatási reformkísérletek a század elején. *Állam és igazgatás*, (1974) 701-712. p.
- ¹⁶ MEZNERICS Iván – TORDAI Lajos: *A magyar közigazgatás szervei 1867-1937*. Budapest, 1937, Magyar Közigazgatási Intézet.
- ¹⁷ LADIK Gusztáv: *Közigazgatásunk fejlődése 1867 óta*. Budapest, 1932, Magyar Közigazgatási Intézet.
- ¹⁸ Loc.cit
- ¹⁹ Vö. 3.végjegyzettel
- ²⁰ MAGYARY Zoltán: Közszolgálati minősítési rendszerek. *Közigazgatástudomány*, (1939) 73-83.p.
- ²¹ *Közszolgálati jogszabályok gyűjteménye*. III. köt. 1. állami és vármegyei közszolgálatra képesítő kellekek. Budapest, 1938, Magyar Királyi Pénzügyminisztérium.
- ²² PARÁDI József: Rendőrtisztképzésünk hagyományai. 1867-1945. In. DÁNOS Valér (szerk.): *A rendőrképzésünk reformja a kelet-európai változások tükrében*. I. Budapest, 1991, BM Rendészeti Kutatóintézet, 35-51. p. /Tanulmányok a rendészet köréből./ A tanulmány korábbi változata 1991. november 12-én hangzott el a Rendőrtiszti Főiskola által szervezett rendvédelmi szakképzési konferencián Balatonföldváron. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ²³ Idem: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. *Belügyi Szemle*, XLV. évf. (1997) 4. sz. 101-109. p.
- ²⁴ EGYED István: *Közigazgatási tisztviselők képzése és képesítése*. Budapest, 1936.